

De Heraut

door de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 17 November 1918. N°. 2130.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE. Bureau: N.Z. Voorburgwal 58-60, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f.120, voor het Buitenland en Ned.-Indië per jaar f.8 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f.—10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. Advertenties: van 1 tot 6 regels f.120, voor elke regel meer f.—20. Aanvragen en vermelding van leidegaven f.—12 per regel.

Van de Voleinding.

CCCII.

ACHTSTE REEKS.

XLVII.

En ik, Johannes, zag de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem, nederdalende van God uit den hemel, toebereid als een bruid, die voor haren man versierd is.

Openb. XXI: 2.

Nadat de nieuwe aarde onder den nieuwen hemel is ingetreden, wordt nu ook op die nieuwe aarde de traditie van de heilige stad, van het aloude Jeruzalem, bestendigd en vernieuwd. Ik zag, zoo betuigt Johannes, het nieuwe Jeruzalem, nederdalende van God uit den hemel, toebereid als een bruid, die voor haren man versierd is. Dit sluit uiteraard de eenzelveheid met het aloude Jeruzalem buiten. De naam van Jeruzalem is bewaard, maar het is het oude niet meer. Ook in dit geval is 't alles nieuw geworden. Toch versta men dit niet zóó, alsof elk spoor van de oude Godsstad hiermede te niet was gedaan. Het behoud van den naam Jeruzalem toont reeds, dat er ook tusschen dit nieuwe Jeruzalem en het aloude heiligdom nog altoos zeker verband blijft bestaan. Gestadig had er ook in het verleden overgang van plaats in plaats, van gestalte in gestalte, van vorm in vorm plaats gegrepen, maar zonder dat hierdoor de eenheid en saamhorigheid geheel teloor ging. Het aloude heiligdom dat Israël ontving, kwam niet uit Egypte, maar werd door Mozes en Aaron opgericht in de woestijn, na Israels doortocht door de Rode Zee. Israël was toen nog trekkend en zich verplaatsend, het had nog geen vaste woonplaats erlangd. Vandaar dat zijn heiligdom toentertijd een Tabernakel werd. Gelijken men zelf in de woestijn in tenten huisde, zoo moest ook het heiligdom het karakter van een tent aannemen. Dit heiligdom moest met het volk, als we ons zoo uitdrukken mogen, kunnen mee verhuizen en zich verplaatsen. Waar Israël heen toog, ging de Tabernakel mede. Doch dit bleef niet zoo. Toen Israël Kanaan was binnengegaten, verkreeg al aanstonds ook de heilige Tabernakel een meer blijvende positie in Silo. En toen ten slotte Jeruzalem veroverd en als hoofdstad van het geheele volk ingewijd was, ging de geheele tent-tijd teloor, en werd er op den heiligen Berg een vaste woning opgetrokken, nadat aanvankelijk ook op dezen heiligen Berg de tente van Silo was neergezet. Van David de overdracht, van Salomo de tempel. Van die ure af nu was de heilige tegenwoordigheid in Jeruzalem aan deze heilige plek gebonden. Wel trad later tijdelijke verwoesting in, maar niet lang daarna ging van Zerubabel toch weer de energie uit, om het gevallen heiligdom nogmaals op te bouwen, en ten slotte gaf Herodes door een herbouw aan dit heiligdom zelfs een nog schitterender vorm. In dien tempel was evenals van ouds in den Tabernakel het heilige der heiligen, en aan die heilige plek verbond zich de tegenwoordigheid des Heeren. Niet natuurlijk, alsof de alomtegenwoordigheid des Heeren hiermede was ingeperkt, maar voor de Openbaring van zijn geestelijke majesteit was dan toch dit heilige der Heiligen door God zelf aangewezen.

Dit nu is aldus bestendigd tot in de dagen toen de Christus verscheen, om de tegenwoordigheid Gods in geestelijken zin, en alsoo in heel anderen en veel rijker zin, te openbaren. Wel toch is de Christus begonnen met ook zijnerzijds de heilige plek in den tempel te eeren, doch dit bleef niet. Toen zijn Kruis naderde, en Jezus met zijn discipelen den Tempel verliet, kondigde hij op de meest indrukwekkende wijze aan zijn jongeren aan, dat nu de ure aanbrak, waarop de Tempel zijn heilige karakter zou verliezen, en de gemeenschap van de geloovigen met hun God een geheel anderen vorm zou aannemen. Zoo is toen de Kerk des Nieuwen Testaments opgetreden. Niet in dien zin, alsof de tegenwoordigheid des Heeren nu voortaan aan het kerkgebouw zou gebonden zijn, gelijk eertijds aan den Tempel te Jeruzalem. Men heeft dit wel gewild, en allengs is men aan het Christelijk kerkgebouw een betekenis gaan toekennen, alsof de tegenwoordigheid des Heeren aan dit kerkgebouw was gebonden; iets wat ten slotte tot de altaardiensten van Rome's stichtingen geleid heeft. Maar toch is tegen deze opvatting steeds weer 't geestelijke verzet opgekomen, en met name de Gereformeerden drongen er steeds op aan, om de tegenwoordigheid des Heeren niet meer plaatselijk aan een gebouw te binden, maar

eeniglijk aan de vergadering der geloovigen. Zoo ontstond, na het wegvallen van het aardse Jeruzalem met den steenen Tempel, het geestelijke Jeruzalem, dat over heel de wereld zich uitstrekte, aan geen steen of hout gebonden was, en eeniglijk zijn geestelijke presentie vond in de saamkomst der geloovigen, waar die ook saamkwam. Als men zoo wil, is er ook nu een geestelijk Jeruzalem, maar dat aan geen plaats of plek gebonden is, en allerwegen gevonden wordt, waar de geloovigen saamkomen, de Doop regel is, en het herdenken van Jezus sterven op Golgotha bij brood en wijn plaats vindt. Doch ook hierin treedt vanzelf algehele wijziging in, als eenmaal de oude wereld ondergaat, en de nieuwe aarde onder den nieuwen hemel het aanzijn aanvangt. Ook dan zal er de band zijn die de geloovigen onder elkander saambindt, en ze allen saam verbindt aan God; doch alsdan zal die saamverbinding een vorm dragen die in overeenstemming is met den nieuw geboren toestand. En dit nu drukt de apostel Johannes uit, als hij in h. XXI: 2 't uitspreekt: »Ik zag de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem, nederdalende van God uit den hemel.« De van ouds door God met zijn verkoren volk aangelegde band werkt ook hier, maar in nieuwen vorm, en wel in een vorm die overeenstemt met den nieuw geboren toestand. Mozes betuigt het van oudsher, dat hij den tabernakel in den hemel gezien had, en dat 't heiligdom des hemels naar deze aarde was nedergedaald. Het mocht geen oogenblik voorgeeld, alsof Mozes den tabernakel uitgedacht en verzonnen had, en alsof God alzo van Mozes' werk kennis had genomen. Het oorspronkelijke moest altoos in God gevonden worden. Uit God moest de gedachte en de vorm voor die gedachte, door Mozes en Aaron, en zoo men wil ook door Aheliah en Bezaleel tot het volk aftalen. En toen nu eenmaal deze heilige Godsgedachte in den Tabernakel haar eerste belichaming had gevonden, moest de Godsgedachte die hierin lag uitgesproken, in de geestelijke gemeenschap tusschen God en zijn volk tot den einde toe bezielend en bezielend blijven. Alleen maar de vorm, waarin deze bezielende gedachte zich uitte, moest gestadig zich vervormen en wisselen, al naar gelang de geestelijke gemeenschap tusschen God en zijn volk veredeld, verhoogd en geheiligd werd.

Als we derhalve hier in Openb. XXI: 2 lezen van een nieuw Jeruzalem, dat van God uit, den hemel nederdaalt, wijst dit terug op wat reeds in de woestijn de Tabernakel aan Israël aanbod, en zette het verband voort, dat van de overers der Rode Zee af, ook plaatselijk en vormelijk tusschen Jehova en zijn volk bestaan had. Doch al blijft hier de naam van Jeruzalem zich voortzetten, toch is dit Jeruzalem hier niets dan een naam, en mag er van zelf niet aan gedacht worden, alsof ook op de nieuwe aarde, onder den nieuwen hemel, het aloude Palestina voortbestond, en alsof in dit overgebleven Palestina nogmaals het aloude Jeruzalem zich vertoonde, om opnieuw den Tempel voor de aanbidding te ontsluiten. Van dit alles kan uiteraard geen oogenblik sprake zijn. Het oude is voorbijgegaan, zie 't is alles nieuw geworden. En zoo staat er dan ook nadrukkelijk, dat dit nieuwe Jeruzalem niet een reconstructie van het oude is, doch dat het van God uit den hemel nederdaalt. Dit belet intusschen niet, dat er steeds zijn en blijven zal een geestelijk verband tusschen Tabernakel en Tempel eenerzijds en tusschen de Kerk en het nieuwe Jeruzalem, dat op de nieuwe aarde komen en uitkomen zal. Wat Mozes betuigt, dat de tabernakelgedachte, de tempelgedachte, niet van den mensch uitgaat, doch van God aan den mensch gegeven wordt, tot hem nederdaalt en beslag op hem legt, gaat ook hier door, en doet zich ook hier gevoelen. God schiep den mensch, opdat de menschheid met Hem in heilige gemeenschap zou verkeeren. De mensch verbrak die gemeenschap. Vandaar dat, zoo er al gemeenschap tusschen God en den mensch komen moest, deze gemeenschap alleen voor een enkel volk en onder bepaalde vorm kon intreden. Zoo is het dan ook geschied. Alle andere volk heeft de gemeenschap der heiligheden ingeboet. Wat er van reste, was schijn. Alleen bij Abraham's nageslacht is toen de gemeenschap met God op vormelijke wijze tot stand gekomen. Mozes is hiervoor de aangewezen man Gods geweest, die deze gemeenschap vormelijk tot uitgang zongegen. Zoo is dan ook van die ure af, dat de Tabernakel werd ingewijd, de gemeenschap tusschen God en de kinderen der menschen, doch enkel voor dit afgezonderde

volk, een gedeeltelijke realiteit geworden. God heeft zich tot die realiteit gegeven en geleend. Eerst in den Tabernakel, toen in den Tempel, en zoo ging het voort, tot de Heere onze God zich in Christus zelf aan zijn geloovig volk openbaarde. Dit gaf de breuke met het Sanhedrin, en zoo ook met den steenen Tempel op Sion. Zoo trad de Kerk als hulpvereeniging op. Doch ook hierbij kon het niet blijven. Ook die kerkelijke gemeenschap is slechts een hulpmiddel. En gaat eenmaal de oude wereld onder, om de nieuwe aarde onder den nieuwen hemel te laten verschijnen, dan zal de tempel zijn volle beduidenis en rijke betekenis erlangen. Er komt dan een Jeruzalem terug. In dat Jeruzalem zal de tegenwoordigheid des Heeren onder zijn volk volkomen wezen, doch dan zal het volk des Heeren niet maar een afgezonderd Abrahamitisch geslacht zijn, maar geheel de herboren menscheit. Er zal een openbaring zijn van het volk Gods, in zijn onderscheiden stammen en geslachten ingedeeld. En op die nieuwe aarde onder den nieuwen hemel zal er dan geen Abrahamitisch volk meer zijn, dat van de overige volken als 't eenig zalige zal zijn afgescheiden, maar al 't volk des Heeren zal den vrede en de vreugde van zijn heilige tegenwoordigheid genieten, en al wat hier niet toe behoort zal in den pool des vuurs zijn eigen ellende dragen moeten.

Dit nu is de conclusie van de onderscheiden vormen die het heiligdom achtereenvolgens innam. De Tabernakel belichaamt de rijke gedachte, dat er in ons gevallen menschedom een heilige afzondering kan plaats hebben van geslachten die de wereld verlieten en aan God zich vastklemden. Uiteraard begon dit met een uitzondering te zijn. Alle overige volk had God verlaten en was van God verlaten, om alleen nog door de Gemeene Gratie een bestaansdoel op aarde te erlangen. Doch bij Israël trad het nieuwe leven in, evenwel als uitzondering. Niet de wereld, doch alleen het volk Gods genoot 't geestelijk genot van de tegenwoordigheid des Heeren, en zulks eerst in den Tabernakel, toen in den Tempel, en ten slotte in het Sacrament. En den band der geloovigen in Christus' Kerk. Doch nu op de nieuwe aarde onder den nieuwen hemel keert zich de orde om. Het was een zondige wereld met als uitzondering een schare van geloovigen. Nu daarentegen is het een menscheit geslacht geworden, dat eeniglijk uit heiligen en geloovigen bestaat, en allen die zich zelf door hun ongelof hier buiten sloten, verzonken in den pool des vuurs. Hierop komt 't alzo alles neder en hieraan hangt 't alles. Op de oude wereld een verzondigde menscheit, met als exceptie een kleine groep die God vrees, en nu, gansch omgekeerd, een herboren, een vernieuwde menscheit die eeniglijk uit geloovigen bestaat, en al wie niet geloof is er buiten gesloten. Jeruzalem oudtijds exceptie, nu Jeruzalem de geheele door God geheiligde aarde, met haar centrum. Wat toen exceptie was, nu regel, wat toen regel was, nu geheel uitgesloten. Nu niets dan Jeruzalem, en al het overige weggezonden. En daarom kon dat nieuwe Jeruzalem niet uit de vervallen wereld opkomen. Integendeel daalt het nu uit den hemel, als een bruid versierd voor haar Man, om door dien Man als zijn eenige te worden toegedijend.

Dit is het dan ook wat uitgedrukt staat in het 3e vers. Johannes betuigt daar toch: »En ik hoorde een groote stem uit den hemel, en die stem riep: Zie, de Tabernakel Gods is bij de menschen, en Hij zal bij hen wonen, en zij zullen zijn volk zijn, en God zelf zal bij hen en hun God zijn.« Al staat het er niet bij, zoo mag toch aangenomen, dat dit een uitspraak van den Engel is. Stellig is het geen uitspraak Gods, en vermoedelijk evenmin een uitspraak van den Christus. Er wordt niet door God, maar over God gesproken. Doch wat hier door den Engel gezegd wordt, bevestigt geheel onze opvatting van het 2e vers. Voorheen was de Tabernakel niet bij de menschen, maar bij de priesters van Levi in het volk van Israël, doch juist van de menscheit afgescheiden. Onder de bedeling van het Oude Verbond woonde God niet bij de volken der heidenen, doch eeniglijk bij het uitverkoren volk van Israël. En waar Israël zoo telkens en zoo in massa toch weer zijn God verliet en afviel, was de gemeenschap van God met Israël gebonden, eerst aan den Tabernakel en later aan den Tempel, om, al ware het dat het volk in zijn massa ontrouw werd, toch de gemeenschap van God met Israël te bestendigen. God woonde toen niet bij de Babyloniërs of Perzen, of bij enig ander volk, maar eeniglijk bij

Israël, en straks eeniglijk bij Juda. Nu daarentegen is dit alles omgezet en anders geworden. Nu, zoo staat er, is Hij bij de menscheit, als geheel genomen, en zal Hij bij heel die menscheit wonen, zal dus heel die menscheit zijn volk zijn, en juist zóóals God onder het Oude Verbond bij Israël verkeerde, en Israels God was en bij Israël zelfs woonde, zoo zal Hij nu de God van alle de gezaligde menschen zijn, en zelfs bij hen wonen.

Van een beperking van dat wonen Gods tot Jeruzalem is alzo geen sprake. De naam Jeruzalem komt hier eeniglijk voor als de naam van de plaats of plek, waar de gemeenschap door God aan zijn verkoren werd gegeven. Zoo verklaart 't zich alles vanzelf, mits men in het oog houde, hoe iets eerst uitzondering kan wezen, en daarna, bij verandering van toestand, vaste regel kan worden. Aanvankelijk droeg de gemeenschap die God door Mozes aan Israël schonk, niet dan een beperkt karakter. Heel Egypte, heel Assyrie, heel Babylon, en wat niet al, was ten eenenmale van de gemeenschap met den Heiligen afgesloten. Het was niet enkel dat de waarachtige religie onder deze volken niet was doorgedrongen, maar zóóals Paulus het in 1 Cor. X: 20 aan de Corinthiërs schreef: »Hetgeen de Heidenen offeren, dat offeren ze niet Gode, maar aan de duivelen«, en gelijk de apostel er bij voegt: »Hij wil niet, dat de Corinthiërs met de duivelen gemeenschap hebben.« Van meet afspreekte daarom in Israels geopenbaarde religie een bepaalde tegenstelling zich uit. Er bestond tusschen wat de heidenen in de zake van morloofden, en tusschen der religie zich

wat God in Israël had ingesteld, niet maar een betrekkelijk, doch een volstrekt onderscheid, ja, meer dan onderscheid; een rechtstreeks tegenstelling. Hierop nu is 't, dat God van meet af nadruk legt. Wat Hij in Israël aan heilige vereering schiep en inbracht, stond tegen den dienst, die onder de heidenen plaats greep, rauwelings als bewuste tegenstelling over. Het was niet een gedeeltelijke afwijking, die ten slotte toch beiderzijds op vereering van God Almachtig uitliep. Het was vlak omgekeerd. Naderhand, in de verstrooiing, heeft het dolende Israël zich halverwege aan den Heidenischen vorm aangesloten, en men ziet dan ook hoe ten slotte een afstemming van Ezau hun tempel bouwte en als Koning over hen regeert. Het ging dan bij mate. Men vond Joden in het buitenland die voor één tiende waren afgedol, doch overigens aan den dienst der vaderen trouw bleven. Elders waren het Joden die voor de helft de religie der vaderen verloochenden, en voor de andere helft met de Grieken meegingen. En ten slotte waren er, bij wie hun oude religie pure vorm was geworden, en de Groepsbelangen welbezielend heel hun religie beheerschten. Doch dit alles ging lijnrecht tegen het optreden Gods in Israël in. Gods optreden bedoelde Israël ten eenenmale en volstrekt van de volken af te scheiden, en het geheel op zichzelf te zetten. Israels Jehovah duldte geen halfheid, die ten deele met de heidenische religie meehult. Scherp en bevestigd wordt veeleer de tegenstelling tot op den wortel van Israels existentie doorgetrokken. En het is die tegenstelling, die ten slotte op de nieuwe aarde en onder den nieuwen hemel tot heerlijke overwinning komt. Op die nieuwe aarde toch valt Israël voor de menscheit weg, maar is het juist die geheele, herboren menscheit, die Jehovah uit den Tabernakel en uit den Tempel, of wilt ge uit Jeruzalem, als den eeniglijk te aanbidden God, heeft aangenomen. Men leze daarom over die stellige uitspraak: »Zie, de Tabernakel Gods is bij de menschen«, niet heen, juist in die uitdrukking: »bij de menschen« ligt toch de vernieuwing die nu intreedt. Israël was de maastaf, en wat nu onder de menschen door den God van Israël bezielend werd, waren de geloovigen uit de menschenkindern, die in de nieuwe levensphase overgingen. Wat eertijds tot Tabernakel en Tempel in Sion beperkt was, is nu het heilige der geheele menscheit geworden. Eerst heeft God Israël, als uitgezonderd en afgezonderd, tegenover de gevallen menscheit gesteld, en nu is al wat ten leven verkoren was in Tabernakel en Tempel opgegaan; wat dan uitgedrukt wordt door te spreken van het hemelsche Jeruzalem, dat uit den Hooze van God op de aarde nederdaalt.

Doch hierbij blijft het niet. Zij, die straks in het hemelsche Jeruzalem op de nieuwe aarde zullen ingaan, zijn op 't oogenblik dat deze profetie tot Johannes uitging, nog veelzins in de droevig jammerlijke martelaarsdagen. De traan is hier meer dan de vreugdelach de dagelijkse uitdrukking van wat hun gemoed vervult. Ze leven nog onder de bedreiging van den dood, ze hooren nog het gekrijt der martelaren, hun leven is nog een bestaan van druk en moeite. Vandaar dat de Engel die spreekt, tegelijk aan de nog op aarde verdrukte Christenen en martelaren de rijke vertroosting brengt van de heerlijke belofte: »God zal alle tranen van uw oogen afwischen, en de dood zal niet meer zijn, noch rouw, noch gekrijt, noch moeite zal meer wezen, want de eerste dingen zijn weggegaan.« (vs. 4). Dit nu versta men niet verkeerd. Deze machtig vertroostende betuiging toch kan niet bedoeld zijn als gericht tot de gezaligden, die op de nieuwe aarde reeds in den triomf van Gods volk zijn ingegaan. Die toch weenen niet meer, en kennen geen rouw noch gekrijt meer. Die rouw en die tranen behooren tot »de eerste dingen«, d.w.z. tot hetgeen de kinderen Gods overvalt en benaauwt, zoolang de oude toestand op de oude aarde onder denouden hemel nog voortduurt. Treedt daarentegen eenmaal de nieuwe aarde onder den nieuwen hemel in, dan is het met al dat wee, dezen rouw en deze smarte voor eeuwig gedaan, en dan keert dit alles nimmer weder. Vraagt men nu, waarom dan toch deze toezegging hier ingelast wordt, daar men toch den indruk ontvangt alsof dit alles op de nieuwe aarde gesproken werd, dan houde men steeds in het oog, dat de Apocalypse een dubbele strekking heeft. Eenerzijds de strekking, om in later eeuw, als de Voleinding naderde, Gods volk te troosten, maar ook anderzijds om reeds aanstonds in de eerste eeuw der Christenheid, toen keer op keer de wrede vervolging uitbrak, de geloovigen staak te houden. Telkens moest men staak houden, en herinneren, dat de Apocalypse niet pas voor ons 't laatste toestand deed, om voor ons 't laatste toestand ons benaauwt, ons staande te houden, maar dat de eerste uitwerking van de Apocalypse aan de geloovigen vóór Constantijn ten goede moest komen, toen het telkens scheen of de wredeheid der keizers het Christendom geheel vernietigen zou. Welnu, juist met het oog op de Christenen der drie eerste eeuwen, toen de vervolging keer op keer zoo bitter en zoo wrede uitbrak, moest aan de geloovigen dat woord van vertroosting toegeroepen. De apostel Paulus in zijn brief aan de Thessalonicensen deed het niet anders, toen hij telkens de mogelijkheid indacht, dat nog bij zijn leven de ontzettende vervolging zou uitbreken. En zoo nu is het volkomen natuurlijk, dat in Johannes' dagen, toen de eerste Christenen straks het hardste lot zouden te verduren hebben, ook hun deze woorden van medelijdende vertroosting werden toegeroepen, en zulks met deze vertroosting: »de eerste dingen zijn voorbijgegaan.«

Zelfs blijft het hier niet bij. De vertroostende en sterke toeroeping, die na de Voleinding geen zin of beduidenis meer zou hebben, gaat nog verder door. De Engel zwijgt nu, en als ter versterking van het geloofsvertrouwen, neemt nu God zelf het woord weder op, en wel in zulk een zin, dat hier zeer bijzonder gewicht aan is te hechten. De stem gaat toch uit den Hooze uit: »Ziet, ik maak alle dingen nieuw.« Ook dit nu is uiteraard een Goddelijke toezegging, die niet doelen kan op wat geschied zal, als eenmaal de nieuwe aarde onder den nieuwen hemel alles vernieuwen en alles beheerschen zal. Dan toch is er niets over te nemen, dan is al 't oude voor eeuwig weggevoerd, en is 't al nieuw. Blijktbaar voelde Johannes ook niet aanstonds het gewicht en de betekenis van deze woorden. Hij hoorde ze toch aan, maar schreef ze niet op. Vandaar dat het bevel des Heeren dat tot hem uitgaat: »Schrijf, want deze woorden zijn waarachtig en getrouw.« En wat mag hij nu beluisteren? Hij hoort nu God zelf spreken, niet meer den Engel. En zie nu hier wat hij opvangt. De Heere sprak zelf, en niet een Engel, aldus tot den ziener: »Het is geschied. Ik ben de Alpha en de Omega, het begin en het einde. Ik zal den dorstige geven uit de fontein van het water des levens om niet. Die overwint zal alles beërven, en Ik zal hem een God zijn, en hij zal mij een zoon zijn.« Nu spreekt 't van zelf dat dit niet gezegd wordt tot wie reeds onder den nieuwen hemel op de nieuwe aarde verkeert, maar gezegd moet zijn tot wie er op vast, er naar uitziert, er al zijne hopen op saam trekt, en nu de levensvernieuwing ziet naderen. Iets wat te meer en te sterker blijkt uit wat in vs. 8 volgt, waar de bedreiging uitgaat tegen een iegelijk die niet ten volle met de zonde breken wilde, en in 't geloof zich wil verliezen. Nu toch spreekt de Heere van het lot dat dezulken wacht, die »vreessachtig en ongelooovig zijn, gruwelijk zich aanstellen, en doodslagers zijn,